

ŠKOLNÍ SPECIÁLNÍ PEDAGOG A JEHO POHLED NA INKLUZIVNÍ VZDĚLÁVÁNÍ

SCHOOL SPECIAL EDUCATORS AND THEIR VIEW ON INCLUSIVE EDUCATION

Tereza Hormandlová¹, Tomáš Čech¹

¹ Ústav pedagogiky a sociálních studií, Pedagogická fakulta, Univerzita Palackého v Olomouci, Olomouc

Abstrakt

Kontext společenského dění se významně promítá i do školství, které je nuceno přizpůsobovat se změnám a inovacím. Jedním z aktuálních trendů je vznik nových profesí podporujících snahy o inkluzivní vzdělávání a rovné příležitosti. Náš výzkum sledoval specifika profese školního speciálního pedagoga. Pomocí zakotvené teorie interpretujeme jejich zkušenosti a pohled na podobu inkluze v českém školním prostředí, neboť právě školní speciální pedagog je významným aktérem inkluzivního vzdělávání.

Klíčová slova: školní speciální pedagog, inkluze, rovné vzdělávací příležitosti, kvalitativní výzkum, zakotvená teorie

Abstract

The context of social events is also reflected in education, which is forced to adapt to change and innovation. One of the current trends is the emergence of new professions that support efforts towards inclusive education and equal opportunities. Our research followed the specifics of the profession of school special educator. Using grounded theory, we interpret their experiences and perspectives on the form of inclusion in the Czech school environment, as the school special educator is an important actor in the inclusion process.

Keywords: school special educator, inclusion, equal educational opportunity, qualitative research, grounded theory

1 ÚVOD

Jedním z trendů, které školství následuje, je snaha o inkluzivní vzdělávání. Profese školního speciálního pedagoga je proto v českých školách stále více žádaná. Vzešla z potřeb pedagogů a žáků díky inkluzivním snahám společnosti a podpoře rovných příležitostí ve vzdělávání.

2 TEORIE

Školní speciální pedagog je odborník, který může působit v rámci rozšířeného modelu školního poradenského pracoviště běžné školy. Jeho činnosti jsou zaměřené na odbornou podporu edukace žáků se speciálními vzdělávacími potřebami a současně poradenství jejich rodičům, učitelům a ostatním žákům. Svými činnostmi se podílí na vytváření podmínek pro inkluzi. Konkrétní agenda se liší v závislosti na potřebách školy. Do profilu činností ŠSP obvykle spadá metodické vedení asistentů pedagoga, tvorba a vyhodnocování IVP, návrhy podpůrných opatření a odborné vedení při jejich realizaci, metodická pomoc učitelům a poskytování poradenství zákonným zástupcům žáků, komunikace s PPP, SPC a dalšími odbornými pracovišti mimo školu aj. (Kucharská a kol., 2013).

3 METODOLOGIE VÝZKUMU

Kvalitativně orientovaný výzkum sledoval specifika profese školního speciálního pedagoga jakožto nové profese podporující inkluzivní vzdělávání a rovné příležitosti. Pro získání dat byly využity polostrukturované rozhovory. Pro analýzu dat byla zvolena metoda zakotvené teorie. Své výpovědi poskytlo sedm žen z ČR, které pracují jako školní speciální pedagog na základní škole či osmi-letém gymnáziu. Kritériem pro zařazení do výzkumného souboru byla délka praxe v požadovaném oboru, a to minimálně jeden rok. Ve výzkumném souboru nejsou zastoupeni muži, neboť tato profese podléhá značné feminizaci.

4 VÝSLEDKY

Na ŠSP jsou kladeny značné požadavky v oblasti odborných kompetencí i osobnostních kvalit. Účast ŠSP na životě školy se promítá v podobě přímé činnosti s žáky (např. pedagogické intervence, předměty speciálně pedagogické

péče), dále konzultacemi s žáky a pedagogy, spoluprací s členy školního poradenského pracoviště. Míra osobní angažovanosti na dalších akcích školy je dána osobnostním nastavením daného jedince i celkovým klimatem a filozofií školy.

Důležitým aspektem je požadavek vysoké úrovně komunikačních dovedností a diplomatického jednání, neboť součástí práce ŠSP je spolupráce a komunikace s pedagogy, členy školního poradenského pracoviště, rodiči, dětmi a dalšími organizacemi. Schopnost ŠSP aplikovat vhodné komunikační strategie je ovlivněna mnoha faktory, např. potřeby a filozofie školy, osobnostní charakteristiky jedince a jeho zkušenosti, zvládání stresové zátěže aj. Přestože tato profese není účastníky výzkumu považována za příliš stresovou, považují aktivní péči o duševní pohodu v pomáhajících profesích za nutnou.

Dotazovaní školní speciální pedagogové nepovažují inkluzi v českém školním prostředí za optimálně zvládnutou. Byla zaváděna poměrně narychlo, není zcela koncepčně domyšlená a prozatím vzdálená severskému modelu. Hlavním problémem je financování a nedostatečná připravenost pedagogů. Školní speciální pedagogové kritizují také nárůst byrokracie, neustálé změny v legislativě, které jsou často pouze teoretické a těžko aplikovatelné, a přehlcení podpůrnými opatřeními.

5 ZÁVĚRY A DISKUSE

Školní speciální pedagogové nejsou s průběhem zavádění inkluzivních opatření do českého školského systému zcela spokojeni, ale věří, že svou prací mohou napomoci ke změnám ve společnosti, ovlivnit přístup učitelů k žákům a jejich individuální potřebám a tím také celkový postoj učitelů i veřejnosti k inkluzi. To by mohlo mít za důsledek i postupnou změnu postoje veřejnosti k učitelské profesi a škole jakožto instituci. V konečném důsledku by takto mohla být ovlivněna i úroveň vzdělávacího procesu v zemi.

PODĚKOVÁNÍ

Studie byla podpořena následujícím projektem IGA_PdF_2023_003 *Analýza potřeb základních škol v kontextu uplatnění sociálních pedagogů ve školním prostředí.*

6 LITERATURA

- Čech, T. & Hormandlová, T. (2020). *Profesní obraz školního speciálního pedagoga v podmínkách základní školy*. Univerzita Palackého v Olomouci.
- Kratochvílová, J. (2013). *Kvalita inkluzivní školy: její hodnotová dimenze a podmínky (habilitační práce)*. Masarykova univerzita.
- Kucharská, A. (2013). *Školní speciální pedagog*. Portál.
- Kucharská, A., Mrázková J. et al. (2014). *Metodika práce školního speciálního pedagoga zapojeného ve školí poradenském pracovišti*. NÚV.
- Strauss, A. L., & Corbin, J. (2008). *Basics of Qualitative Research: Techniques and Procedures for Developing Grounded Theory*. Sage.